

lesarabrøv

Demokrati fyri afturlatnum hurðum

Nú bý- og bygðaráðsvalini eru farin afturum og vanligi arbeiðsdagurin hjá ný- og afturvaldum ráðslimum er byrjaður, kundi eg hugsa mær at gjørt nakrar viðmerkingar til upplýsingarstøði og væntandi samljóði ímillum einstaka bygðaráðslimin og borgaran øðrumegin, og hetta sama ímillum bygðráðini, borgaran og kommunala eftirlitið hinu megin.

Flestu kommunur í landinum eru smáar. So smáar, at tað ikki er neyðugt hjá bygðaráðslimum at greiða teimum borgaram, sum hava valt teir, frá, hvørji sjónarmið teir hava, hvørji mál eru á skrání, hvørjar avgerðir verði tiknar, ella hvørjar ætlanir id liggja fyri framman í kommununi.

Ein lóg er gjord, sum sigur, at um kommunurnar hava eitt ibúgvartal sum er minni enn einar 1000 (tað hava flestu kommunur í landinum), so er ikki neyðugt at greiða borgaranum frá hvørjar avgerðir, id verða tiknar og hvørjar ætlanir, id liggja fyri framman.

Lógin sigur, at tá ber til at hava fundir fyri afturlatnum hurðum.

Við hesi lóg hefur lógtíð tikið grundarlagið at velja til bygðaráð frá økkum borgarum.

Hvussu skulu vit vita, hvønn vit skulu velja, tá vit ongantíð eru við til at hoyra eitt orðaskifti um eitt mál, sum er fyri?

Gamani, tað eru mál í eini kommunu, sum viðkoma einstøkum borgarum persónliga, og sum ti ikki skulu víðgerast fyri almenninginum. Men tey flestu málini í eini kommunu tola dagsins ljós, og átti einstaki veljarin ti at havt høvi til at fylgt við avgerðunum.

Tað er ikki ov nógv sagt, at sama dag henda lóg fekk gildi, bleiv valberi tikið frá øllum veljarum á bygd.

Motivini fyri at lata seg velja til eitt bygðaráð verða eisini í nokrum for- um broytt til tað verra við hesi lóg, og lokabrogdini gerast fleiri.

Hevur tú ein skyldmann, tú vilt rætta eina hond, hevur tú ein lastbil og eina gravkúgv, rekur tú ein hanci, ella ert tú ferur fyri at átaka tær kommunalar arbeiðsuppgávur, so kann tað í einstøkum fornum gerast ein

fyrimunur, at sita innanfyri tær læstu dyrnar, har avgerðirnar verða tiknar, heldur enn at sita uttanfyri.

Sjálvt bygðaráðsvalið er ein sjónleikur, og hugurin at lata teg velja, ti at tú vilt fremja nakað gott fyri bygðasamfelagið, viknar, og verður avmarkaður til, at tú letur teg velja bert fyri at røkja tina borgaraskyldu, ella fyri egnan fyrimun, ti tann personur, id hevur valt teg, hevur so litlar møguleikar fyri at kunna seg um hvat ein minni, og hesin hevur enn hendur möguleikar at siga sína hugsan við teg sum bygðaráðslim, um hann er ósamdur, ti hann er ikki visur í hvørja stöðu bygðaráðið og tann einstaki bygðaráðslimurin hevur tikið í einum ávisum máli.

Tá lótingsmenn skipa eina samgongu, so mugu teir byta málsøki og størv sinámillum, áðrenn samgongan er fingin í lag. Úrslitið av hesum samráðingum fær veljarin igjøgnum fjølmiðlarnar. Hetta er demokratiskt og soleiðis eigur tað at vera.

Tá bygðaráðslimir skipa seg í meirilutar, so gongur tað fyri seg á júst sama hátt.

Munurin er bert, at teir hava ikki so nógv at byta ímillum sin av hugsjónum og arbeiðsøkum.

Men teir hava grundøki, arbeiði og annað, sum kommunan skal gera, at byta ímillum sin og sinar veljarar.

Heta er kanska eisini demokratiskt, men munurin er bert, at tú og eg ongantíð fág at vita, hvør id hevur fingið hvat, og ti kunnu bygðaráðslimir freistast til at gera ein stórri rossahandil enn gott og demokratiskt er.

Tað er ongantíð rætt at skera alt yvir ein kamb. Tað finnst tibetir eisini vælverkandi kommunur, sum gera sær ómak alment at greiða veljarum sinum frá hvat id fyriferst. Hóast hesin tindaflutningur kann tykjast nakað einsporaður viðhvørt, so eiga hesar kommunur ikki lut í hesum viðmerkingum.

Men tað finnst tiverri alt ov nógv kommunur, sum ikki fylgja demokratisku reglunum, og sum krögva seg undir skjoldinum um tagnarskyldu.

Fyri at tryggja, at onki

ólógligt gongur fyri seg úti í kommununum, sum halda fundir fyri afturlatnum hurðum, hevur landsstýrið sett ein stovn at ansa eftir, id nevnist kommunala eftirlitið.

Kommunala eftirlitið hevur, í øllum forum á pappirinum, sum fremstu uppgávu at ansa eftir, at onki óregluglutt fer fram úti í kommununum.

Tað er sera avmarkað hvat id hetta eftirlit kann finna útav í tilkum fori, og tað skal nógv til, áðrenn ein kommuna kann verða skuldsett fyri at hava borið seg óreglugluta at í onkrum máli.

Ger onkur rumbul, id so er gandaorðið bygðarklandur.

Ti er ákærin taparin í næstan øllum forum.

Uppgávan hjá hesum eftirliti er ikki uppsøkjandi, men í veruleikanum avmarkað til, at fer ein ognartøka fram, so skal hon góðkennast av kommunala eftirlitinum. Metir ein borgari seg at hava fingið eina órættvissa viðferð, so kann hesin kæra til hetta sama eftirlit.

Óg kærir hann so tapir hann.

Men fyri at kunna finast at og kæra til kommunala eftirlitið í øðrum málum, sum ikki beinleiðis viðkoma honum, so má borgarin hava atgongd til tær avgerðir, sum eru tiknar av bygðaráðnum.

Tá hetta er næstan ómøguligt við verandi lóg, og borgarin vil sleppa undan at verða lagdur undir at fremja bygðarklandur, so verður tað sera avmarkað í hvønn mun hesin möguleiki verður nýttur.

Borgarin letur so nógv fara afturvið fyri frið skyld.

Teir borgarar og teir bygðaráðslimir, sum allikavæl hava roynt at nýta henda möguleika, og hava átiðkið sær tað arbeiðið, sum kommunala eftirlitið skuldi gjørt, vilja vera við, at kommunala eftirlitið er sera lagt prioritera í umsitingini, og er at rokna sum ein avgreiðsluskrivstova hjá kommununum. Har situr ein einstakur juristur og umsitur allar málsviðgerðir hjá kommununum í Føroyum.

Hetta setir ótrúliga stór krav til tann person á kommunala eftirlitinum, sum hevur torað at átiðkið sær at røkja og umsita

rættindini, istaðin fyri at latið veljaran sjálfan fylgt við og havst at, um hann helt at tað var neyðugt.

Um vit siga, at 100 ognartøkur eru farnar fram í 1988, so er tað heilt greitt, at kommunala eftirlitið ikki hevur verið á staðnum áðrenn teir hava góðkent hesar 100 ognartøkur.

Ti er virðingin fyri og álitid til hetta sokallaða eftirlit ímillum bygðaráðslimir, strikupað, og ikki minst borgarar, at kalla onki.

Hevur ein meiriluti í einum bygðaráð eina stöðu í einum máli, so sigast at Landsstýrið hevur somu stöðu. Tað er so ómakaleyst.

Eg kann stutt nevna 2 tilvildarlig dømi um hvussu eitt bygðaráð kann verða, tað ikki virkar eftir ætlan. 2 dømi, sum neyvan eru eindømi í kommunalari bygðasøgu.

Dømi er um bygðaráðslim, sum fyri nokrum árum síðani greiddi borgara frá eini avgerð, sum hann metti vera so óreglugluta, at hon ikki átti at verða tagd burtur.

Ein meiriluti í bygðaráðnum, við bygðaráðsformanninum á odda, saksøkti, ti at teir ikki kundu hava eina slíka ábreiðslu sitandi á sær.

Bygðaráðslimurin hevði onki imóti stevningini, og bað bert um eitt tvitak úr fundarbókini, ti próvforslugrundarlagið var fundarbókin hjá bygðaráðnum.

Men meirilutin í bygðaráðnum avgjörði ikki at útlýggja eitt tvitak av ti, sum var niðurfelt í hesa fundarbók, við ti úrsliti, at saksøkti bygðaráðslimurin sat verjuleysur, og bleiv dæmdur.

Dømi eru eisini um, at borgarar úr somu bygd hava fingið tveir ymiskar prisir fyri sama lendi um somu tíð í sambandi við ognartøku, orsakað av at annar stoð »bygðaráðnum nærri« enn hin.

Eru hetta ikki 2 skuldømi av fleiri um álvarslig hol í lógin, og vánaliga umsiting av lógin, so verða tey ring at finna.

Um vit eina løtu fyrstilla okkum, at lógtíð arbeiðið fyri meginregluni í kommunulógini um at allir fundir skuldu verði fyri afturlatnum hurðum, og rættarskipanin í Føroy-

um eisini bleiv innrættað eftir hesi reglu, so høvdu vit ikki eitt vælverkandi demokrati í Føroyum, og so høvdu fjølmiðlar okkara ongi livilíkindi, og so var grundarlagið fyri at velja umboð til lógtíð heldur ikki til staðar.

So einfalt er tað.

Ti er tað greitt, at skal borgarin á bygd í framtíðini gerast valbærur, skal bygðarfólkið hava möguleika fyri at fylgja við teimum umboðum, tey velja, og teimum avgerðum hesi taka, so má lógin um bygðaráðsfundir fyri afturlatnum hurðum endurskoðast.

Tað hvílir ein stór ábyrgd á okkara lóggevarum — í samgongu sum andstöðu — at fáa greitt hesi viðurskifti, ti hetta er eitt stórmál fyri bygðirnar, sum eru óheftar av partapolitikki.

Opna vit kommunalu dyrnar, fáa vit eitt meira opið og livandi bygðarsamfelag, har hvør ikki mistonkir annan, og har avgerðir ikki stillisluga verða smoydar niður yvir høvðið á borgarum.

Tá verður tað eisini lættari hjá okkara fjølmiðlum at bera tíðindi av bygd, ti avgerðirnar eru ikki loyniligar, og kommunalpolitikarar kunnu igjøgnum fjølmiðlar lættari læra hvør av øðrum. Kommunala eftirlitið fær ta eina meining, og kemur tá at verða ført fyri at røkja sína skyldu til lit-

ar, ti í dag er tað ein rættluga stór og hopleys uppgáva, sum teir við lóg hava fingið at røkja.

So leingi hesi viðurskifti ikki eru fingin í rættlag, má slaturin undir húsarhorninum nýtast sum grundarlag fyri hvønn vit skulu velja, og meðan vit biða, nýðast vit at velja til bygðaráð alt eftir hvussu tann uppstillaði røkir sær húsini, hvat slag av bili hann koyrir, ella um hann brúkar slíps.

So tá vit tosa um hvussu demokratisk og rættvis vit eru í mun til onnur lond, so er hetta ikki ein einvisur sannleiki. Eitt annað mál, sum átti at verið tikið upp, er spurningurin um kommunala fyrising.

Nógvar kommunur hava onga telduutgerð, sum gera bygðaráðslimir færar fyri at fylgja við eitt nú prisgongdini, meðan arbeiði eru í gerð, hóast milliónir upp á tímarokning rulla.

Tað skylda kommunurnar teimum, id liggja meginpartin av árinum í óveðri og bolta undir Føroyum, og teimum, id sigla í Grønlandi.

Pappirsrúgvur og roknirngar liggja slæddar undir borðum og bonkum, og tað tekur mánaðar hjá borgarum at fáa svar uppá fyrispurningar orsakað av vánaligum skrivstovuvaldi.

Borgari á bygd

Norðstreymoyar Javnaðarfelag

Aðalfundur

felagsins verður mikudagin 5. apríl 1989 kl. 20 á Blue North (matarhøllini).

Atli Dam og Jørgen Thomsen verða við á fundinum.

Nevndin

Haldið

sosialin